

**КОМУНАЛЬНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«КИЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ КНЗ КОР «КОПОПК»
від 24 березня 2025 р. № 92

Ректор _____

Віра РОГОВА

СХВАЛЕНО

Протокол засідання вченої ради
КНЗ КОР «КОПОПК»
від 24 березня 2025 року № 3

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

**підготовки тренерів-педагогів, підвищення кваліфікації керівників та заступників
керівників ЗЗСО, які забезпечують реалізацію Державного стандарту базової середньої
освіти на другому (базовому предметному) циклі базової середньої освіти
у 2025/2026 навчальному році**

Пояснювальна записка

Програма розроблена відповідно до сучасних викликів суспільства й освіти. Актуальність розроблення та впровадження програми зумовлена швидкими змінами в соціально-економічному, політичному житті країни, викликами глобалізації, цифровізації, поступовим переходом до децентралізації суспільства. Керівник закладу загальної середньої освіти має бути готовим до управління закладом на засадах сучасної теорії менеджменту, організації освітнього процесу за державними освітніми стандартами в контексті реформування системи освіти, якісного впровадження профільного навчання у школі III ступеня.

Програму розроблено з урахуванням положень: законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 року № 1187 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності», від 14 грудня 2016 року № 988-р «Про затвердження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року», Державного стандарту профільної середньої школи, від 25 липня 2024 року № 851 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників», наказу Міністерства розвитку економіки України від 17 вересня 2021 року № 568-21 «Про затвердження професійного стандарту “Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти”», інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність закладів освіти та з урахуванням європейського вектору розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок, кращих практик у галузі менеджменту освіти та професійного розвитку педагогів, керівних кадрів і навчально-допоміжного персоналу в галузі освіти.

Програма розроблена на основі принципів системного, діяльнісного, особистісного, компетентнісного, андрагогічного й культурологічного підходів, а також принципів технологічності й варіативності.

Очікувані результати навчання відображені в загальних характеристиках і конкретизовані в кожному модулі, відповідають Професійному стандарту керівника (директора) закладу загальної середньої освіти.

Програма складається з модулів, що відповідають професійним компетентностям керівника закладу загальної середньої освіти, визначених Професійним стандартом керівника (директора) закладу загальної середньої освіти. Кожен модуль передбачає теоретичний та практичний складники, а також самостійну роботу слухачів. Теоретичний складник програми реалізується у формі інтерактивних лекцій/відеолекцій, вебінарів, відеоконференцій тощо. Практичний складник – у формі навчальних тренінгів, практикумів, майстер-класів тощо.

Мета освітньої програми: забезпечення неперервного професійного розвитку керівників закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) відповідно до Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р.

Основні завдання Програми:

- забезпечити розвиток ціннісного ставлення керівників закладів освіти до управлінської діяльності в умовах соціальних та освітніх змін, сучасних викликів;
- поглибити й розширити знання керівників закладів загальної середньої освіти з теорії та практики сучасного освітнього менеджменту, що забезпечує якісні зміни в організації освітньої діяльності та створює передумови для інноваційних перетворень у сучасній шкільній освіті;
- удосконалити вміння керівників із ефективного управління закладом загальної середньої освіти відповідно до основних напрямів державної політики, її європейського вектора розвитку;
- забезпечити розвиток загальних і професійних компетентностей керівників закладів загальної середньої освіти;

– активізувати розвиток значущих професійних якостей керівників закладів загальної середньої освіти, їхню мотивацію до неперервного навчання й професійного самовдосконалення.

ПЕРЕЛІК КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Удосконалення раніше набутих та/або набуття нових компетентностей за професійним стандартом «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» у межах професійної діяльності або галузі знань.

Формування та розвиток:

- загальних компетентностей: ЗК.01, ЗК.02, ЗК.03, ЗК.04, ЗК.05;
- професійних компетентностей:

A1 Нормативно-правова (A1.1, A1.2, A1.3);

A2 Компетентність стратегічного управління закладом освіти (A2.1, A2.2, A2.3, A2.4, A2.5, A2.6, A2.7);

A3 Компетентність стратегічного управління персоналом (A3.1, A3.2, A3.3, A3.4);

B1 Лідерська компетентність (B1.1, B.1.3, B.1.4);

B2 Емоційно-етична компетентність (B2.1, B2.3);

B3 Компетентність педагогічного, соціального та мережевого партнерства (B3.1, B3.2, B3.3, B.3.4);

Г1 Здоров'язбережувальна компетентність (Г1.1, Г1.2, Г.1.5);

Г3 Проєктувальна компетентність (Г.3.1);

Д1 Інноваційна компетентність (Д1.1);

Д2 Здатність до навчання впродовж життя (Д2.1, Д2.2);

Д3 Інформаційно-цифрова компетентність (Д3.1, Д3.3).

Розробники програми	<i>Часнікова О. В.</i>, проректор Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів», кандидат педагогічних наук; <i>Бондаренко Л. А.</i>, завідувач відділом управління освітою Комунального навчального закладу Київської обласної ради «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»				
Зміст програми	№ з/п	Назва модуля, тема заняття (за вибором)	Кількість годин	Лекція	Практичне заняття
	Модуль І.		8	2	6
	1.1.	Управління якістю освіти в умовах впровадження реформи Нової української школи	2	2	–
	1.2.	Взаємодія органів місцевого самоврядування із закладом освіти в умовах викликів війни	2	–	2
	1.3.	Розробка стратегії розвитку закладу загальної середньої освіти на основі нових освітніх стандартів. Креативний підхід до вирішення стратегічних завдань	2	–	2
	1.4.	Технології прийняття та ухвалення управлінських рішень з урахуванням існуючих альтернатив і ризиків	2	–	2
	Модуль ІІ.		8	4	4
	2.1.	Інституційні моделі створення автономної школи. Моделювання системи автономізації закладу освіти	2	2	–
	2.2.	Управління фінансовими та матеріальними ресурсами закладу освіти	2	2	–

2.3.	Трансформація колективу в команду. Роль керівника у формуванні команди	2	–	2
2.4.	Порядок проведення атестації і засади сертифікації педагогічних працівників. Професійний розвиток педагогів у контексті змін освітнього процесу	2	–	2
Модуль III.		8	4	4
3.1.	Методи подолання опору змінам (інформування і спілкування, участь та зацікавленість, допомога й підтримка, переговори та угоди, маніпуляції й клопотання, явний і неявний примус)	2	2	–
3.2.	Управлінські аспекти створення сприятливого психологічного освітнього середовища	2	2	–
3.3.	Безпечне цифрове освітнє середовище	2	–	2
3.4.	Особливості організації освітнього процесу за дистанційною та змішаною формами навчання	2	–	2
Модуль IV.		6	–	6
4.1.	Супервізія як форма професійної підтримки педагога: принципи.	2	–	2
4.2.	Стратегії проєктування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога	2	–	2
4.3.	Прийняття управлінських рішень з урахуванням оцінки наявних альтернатив і ризиків	2	–	2
Модуль V. Діагностико-аналітичний		2	2	–
5.1.	Вихідне діагностування	2	2	–
Обсяг програми	1,2 кредит ЄКТС / 36 год. (32 години – аудиторні, 4 години – самостійна робота)			
Форма підвищення	Інституційна (денна)			

Модуль I.

1.1. Управління якістю освіти в умовах запровадження реформи Нової української школи

Основні завдання забезпечення якості освіти відповідно до концепції Нової української школи. Освітні стандарти та критерії оцінювання якості навчального процесу. Моніторинг освітніх результатів і формування оцінювання. Використання цифрових інструментів у системі управління якістю освіти. Роль керівника закладу освіти у впровадженні механізмів забезпечення якості.

1.2. Взаємодія органів місцевого самоврядування із закладом освіти в умовах викликів війни

Нормативно-правові основи співпраці закладів освіти та місцевого самоврядування. Організаційні моделі взаємодії в умовах воєнного стану. Забезпечення фінансової та матеріально-технічної підтримки освітніх закладів. Розробка стратегій безпеки та адаптації освітнього процесу. Приклади ефективної комунікації між органами місцевого самоврядування та закладами освіти.

1.3. Розробка стратегії розвитку закладу загальної середньої освіти на основі нових освітніх стандартів. Креативний підхід до вирішення стратегічних завдань

Методологія стратегічного планування розвитку закладу освіти. SWOT-, PEST- та SNW-аналіз у процесі оцінки стану закладу. Формування, візії та стратегічних цілей закладу освіти. Інноваційні підходи до розробки та реалізації стратегії розвитку. Методи залучення громади та інтересу їх сторінок до стратегічного планування.

1.4. Технології прийняття та ухвалення управлінських рішень з урахуванням існуючих альтернатив і ризиків

Методи аналізу та оцінки управлінських альтернатив у закладах освіти. Використання цифрових інструментів для прогнозування ризиків та прийняття рішень. Роль керівника в процесі ухвалення стратегічних і тактичних рішень. Практичні підходи до вибору оптимальних управлінських рішень у кризових ситуаціях. Інструменти моніторингу ефективності ухвалених рішень.

Модуль II.

2.1. Інституційні моделі створення автономної школи. Моделювання системи автономізації закладу освіти

Основні принципи автономії закладу освіти та її нормативно-правове забезпечення. Інституційні моделі автономізації: фінансова, академічна, організаційна та кадрова автономія. Практичні аспекти впровадження автономії в освітньому середовищі. Інструменти та методи моделювання автономного управління закладом освіти. Виклики та ризики автономізації закладів загальної середньої освіти.

2.2. Управління фінансовими та матеріальними ресурсами закладу освіти

Нормативно-правова база фінансового забезпечення закладу освіти. Джерела фінансування: бюджетне, грантове, благодійне та партнерське фінансування. Управління матеріальними ресурсами: ефективне використання, планування та облік. Інструменти фінансового менеджменту та бюджетування в освітній сфері. Прозорість та підзвітність у фінансовій діяльності закладу освіти.

2.3. Трансформація колективу в команду. Роль керівника у формуванні команди

Психологічні та управлінські аспекти формування команди в закладі освіти. Етапи розвитку команди: створення, розвиток, згуртованість та ефективна взаємодія. Лідерські компетентності керівника в управлінській команді. Методи підвищення мотивації та залучення педагогічного колективу до стратегічних завдань. Командна взаємодія в умовах змін та кризових ситуацій.

2.4. Порядок проведення атестації та засади сертифікації педагогічних працівників. Професійний розвиток педагогів у контексті зміни освітнього процесу

Нормативно-правова база атестації та сертифікації педагогічних працівників. Процедура атестації: критерії, етапи, механізми оцінювання. Сертифікація як інструмент професійного зростання педагогів. Програми підвищення кваліфікації та безперервного професійного розвитку. Вплив змін освітнього процесу на підходи до професійного вдосконалення педагогів.

Модуль III.

3.1. Методи подолання опору змінам

Психологічні та організаційні причини опору змін у закладі освіти. Методи інформування та ефективної комунікації як інструмент поділу опору. Стратегії залучення педагогічного колективу до змін: мотивація, підтримка, наставництво. Переговорні технології та методи переконання у впровадженні змін. Використання маніпулятивних і примусових методів: етичні межі та ризики.

3.2. Управлінські аспекти створення сприятливого психологічного освітнього середовища

Поняття та характеристики комфортного психологічного середовища у закладі освіти. Роль керівника в забезпеченні психологічної підтримки педагогів і учнів. Методи зниження стресу та професійного виховання педагогів. Формування культури довіри, взаємоповаги та конструктивної взаємодії. Інструменти моніторингу психологічного клімату в освітньому закладі.

3.3. Безпечне цифрове освітнє середовище

Цифрова безпека в освіті: нормативно-правові аспекти та відповідальність керівника. Захист персональних даних учасників освітнього процесу. Кіберзагрози та методи їх попередження у закладі освіти. Політика безпечного використання цифрових ресурсів та

онлайн-платформи. Роль педагогів у формуванні культури відповідного цифрового громадянства.

3.4. Особливості організації освітнього процесу за дистанційною та змішаною формами навчання

Нормативно-правова база організації дистанційного та змішаного навчання. Технологічні рішення та платформи для забезпечення якісного навчання. Методи підтримки мотивації та залучення учнів у дистанційному форматі. Організація зворотного зв'язку та формувального оцінювання в онлайн-середовищі. Виклики та перспективи змішаного навчання в сучасній системі освіти.

Модуль IV.

4.1. Супервізія як форма професійної підтримки педагога

Супервізія як інструмент розвитку професійної майстерності педагога. Основні принципи супервізії: довіра, партнерство, рефлексія. Форми та методи супервізійної підтримки у закладі освіти. Роль керівника у впровадженні супервізійних практик. Зв'язок супервізії з підвищення якості освіти та професійним розвитком педагогів.

4.2. Стратегії проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога

Поняття та структура індивідуальної траєкторії професійного розвитку. Інструменти аналізу професійних компетентностей та потреб педагога. Методи формування особистісно орієнтованих професійних маршрутів. Взаємозв'язок між професійним розвитком та якістю освітнього процесу. Роль керівника у підтримці та реалізації індивідуальних стратегій розвитку педагогів.

4.3. Прийняття управлінських рішень з урахуванням оцінки наявних альтернатив і ризиків

Методологія ухвалення рішень у системі освітнього менеджменту. Методи оцінки альтернатив та прогнозування можливих наслідків. Інструменти аналізу ризиків та стратегії їх мінімізації. Використання цифрових технологій у процесі ухвалення управлінських рішень. Практичні кейси ухвалення рішень в умовах невизначеності та змін.

Модуль V. Діагностико-аналітичний

5.1. Вихідне діагностування

Список використаних джерел

1. Бахтіна Г. П. Інформатизація суспільства та проблема «кліпового мислення». URL: <http://kpi.ua/1102-7>
2. Безпека під час навчання: рекомендації щодо організації укриття. URL: <https://bit.ly/3YITGVN>
3. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти, 2019. 240 с. URL: <https://bit.ly/3WgK1Ou>
4. Богосвятська А., Кудрик Л. Комунікативна компетентність педагога-коуча. Зарубіжна література в школах України. 2020. № 4. С.12-17.
5. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / пер. з англ. Н. Борис. Київ : Наш формат, 2017. 312 с.
6. Використання Kahoot у навчально-виховному процесі: веб-сайт. URL: <https://bit.ly/3Vmanig>
7. Вукіна Н. В., Дементієвська Н. П., Сущенко І. М. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посіб. / за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
8. Гусак В. М. Нові ролі педагога у контексті реформ сучасної української школи.

- Педагогіка партнерства як основа розвитку суб'єктів освітньої діяльності в умовах НУШ: матеріали наук.-практ. конф. URL: <http://conf.zippo.net.ua/?p=79>
9. Державний стандарт базової загальної освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
10. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
11. Ділова активність. Методичний посібник з дидактичним наповненням для вчителів, вихователів, класних керівників (загальний ресурс) / за заг. ред. П. Гнуса. Львів, 2001. 192 с.
12. Євтух М. Б., Черкашина Т. В. Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення : підручник. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2017. 348 с.
13. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посібник. Київ: МАУП, 2000. 312 с.
14. Карамушка Л. М., Шевченко А. М. Забезпечення психологічного здоров'я менеджерів та педагогічних працівників освітніх організацій в умовах Нової Української школи : навчально-методичний посібник. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2022. 157 с.
15. Книш І. В. Кліпове мислення як норма та прояв геніальності. Нові виміри духовності на початку XXI століття : матеріали VI Міжнародної online конференції (24-25 травня 2018 року, Сумський державний університет) / за ред. проф. І. П. Мозгового. 2018. С. 48-49.
16. Кобинець Я. Підходи Нової української школи, або Шлях до дитячого серця. URL: <https://bit.ly/3Fjy05x>.
17. Козира В. М. Технологія розвитку критичного мислення у навчальному процесі: навч.-метод. посіб. для вчителів. Тернопіль : ТОКІППО, 2017. 60 с.
18. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996. URL: <https://bit.ly/3Wl5vu3>
19. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження КМУ від 14.12.2016 № 988-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>
20. Корнієнко О. Р. Про актуальність запровадження STEM-навчання в Україні. URL: <https://elenakornienko.blogspot.com/2016/02/stem.html> (дата звернення: 18.03.2024).
21. Кремень В. Г. Світ знання : людина, наука, освіта. Київ : Знання України, 2016. 87 с.
22. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Київ : Грамота, 2007. 576 с.
23. Крижанівський В. В. Природнича освіта в умовах реформування Нової української школи. Педагогічний вісник. 2022. № (3)109. С. 32-33.
24. Крижанівський В. В. STEM-географія: навчально-методичний посібник. Частина 1. Черкаси : КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2023. 24 с.
25. Макаренко В. М., Туманцова О. О. Як опанувати технологію формування критичного мислення. Харків : ВГ «Основа», 2008. 320 с.
26. Матеріали проєкту «Про.Спільноти: безпечне та сприятливе середовище для навчання дітей». URL: <https://prosvitcenter.org/projects-and-program/proiekt-pro-spilnoty-bezpechne-ta-spryiatlyve-seredovyshe-dlia-navchannia-ditey/>
27. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу в школах у 2024/2025 навчальному році / м-во освіти і науки України. Київ, 2023. URL: <https://bit.ly/3VVlO0D>
28. Методичні рекомендації щодо розвитку STEM-освіти в закладах загальної середньої та позашкільної освіти у 2023/2024 навчальному році (Лист ІМЗО від 01.08.2023 № 21/08-1242).
29. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика : монографія / за наук. ред. Н. Сизоненко. Київ : Вид-во Ліра-К, 2020. 256 с.
30. Модельні навчальні програми. URL: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/>
31. Навчаємо мислити критично: посіб. для вчителів / авт.-уклад. О. І. Пометун, І. М. Сущенко. Дніпро : ЛІРА, 2016. 144 с.
32. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2019. 208 с.

33. Олексюк О. Р. Деякі аспекти синергетичних ефектів у впровадженні STEM-освіти. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: збірник тез III міжн. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 9–10 квітня. 2020 р.). С. 263-265.
34. Онопрієнко О. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення. Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С. 36- 42.
35. Опачко М. В. Філософія сучасної освіти: навчально-методичний посібник. Ужгород : УжНУ, 2016. 72 с.
36. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. Посібник для вчителя. Київ, 2014. 280 с.
37. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Освіта», 2020. 192 с.
38. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
39. Про забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 27, ст. 218. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12#Text>
40. Про засади функціонування ринку електричної енергії України: Закон України № 663-VII від 24.10.2013 № 663-VII.
41. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова КМУ від 09.01.2014 №11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>
42. Про затвердження Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій та зв'язку у сфері цивільного захисту : Постанова КМУ від 27.09.2017 №733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>
42. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 15, ст. 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
43. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
44. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
45. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 05.12.2015 № 389-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
46. Про схвалення Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennyakonceptsiyi-rozvitku-a960r> (дата звернення: 18.03.2024).
47. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadskeobgovorennya/2018/10/22/innovatsiynogo-rozvitkuukraini.pdf> (дата звернення: 18.03. 2024).
48. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
49. Смагіна Т. М. Зміщення акцентів з hard skills на soft skills в підвищенні професійної компетентності педагогів у системі післядипломної освіти. Розвиток професійної компетентності педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти регіону: збірник матеріалів конференції. Житомир, 2017. С. 21-29.

50. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. Кухаренко та ін. ; за ред. В. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с.
51. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності : Наказ МОН України від 10.12.2021 №1340. URL: <https://bit.ly/3XRhd0W>
52. Типове положення про проведення супервізії впровадження Концепції «Нова українська школа» / уклад. : Н. І. Клокар, О. В. Нікулочкіна. Київ, 2018. 6 с.
53. Типові освітні програми. URL: <https://bit.ly/3EW5dlM>
54. Цифрова трансформація освіти і науки. URL: <https://bit.ly/3iZgvys>
55. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття / пер. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с.
56. Юр'єва Г. В. Компетентнісний підхід у навчанні. Географія. 2018. № 19-20 (359-360). С. 14-17.